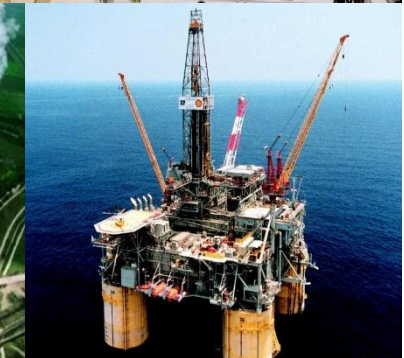
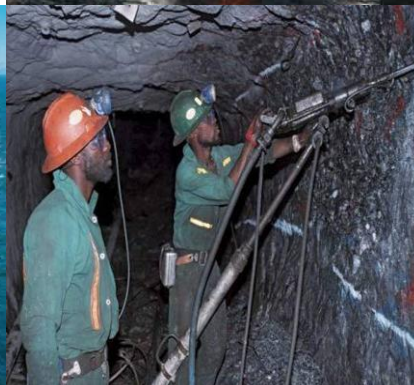
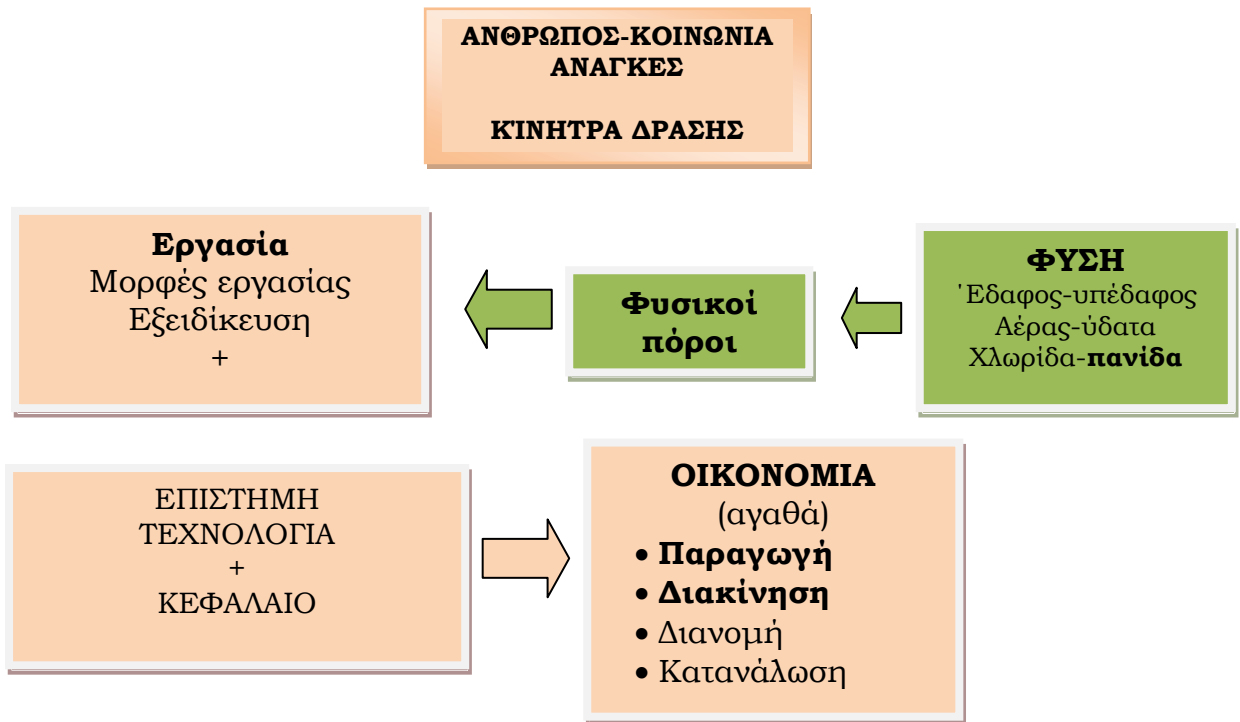

2.10. OIKONOMIA

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

<p>Εκσυγχρονισμός των μεθόδων ανάπτυξης Προγραμματισμός Αειφόρος ανάπτυξη</p>	<p>Επενδύσεις Αναπτυξιακή πολιτική Αξιοπιστία-φερεγγυότητα της χώρας</p>	<p>Εξυγίανση του δημόσιου τομέα Αποκρατικοποιήσεις Δίκαιο φορολογικό σύστημα</p>	<p>Εξειδίκευση Τεχνολογική μόρφωση Υλικά και κοινωνικά κίνητρα Υγιής συνδικαλισμός Προστασία εργασιακών δικαιωμάτων</p>
---	--	--	---

Οικονομικά συστήματα

- Καπιταλισμός
- Κρατικός παρεμβατισμός
- Σοσιαλισμός

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΕΙΣ

Βιοτικό επίπεδο: Με τον όρο βιοτικό επίπεδο εννοούμε την υλική, πνευματική και πολιτιστική στάθμη της ζωής των κατοίκων μιας χώρας, ή το επίπεδο ποιότητας ζωής ή ευημερίας του ανθρώπου.

Ευημερία: Η επάρκεια των υλικών μέσων της ζωής, που επιτρέπει τις απαραίτητες για έναν πολιτισμένο άνθρωπο ανέσεις

Ευμάρεια: οικονομικές συνθήκες που επιτρέπουν μια ζωή πλούσια, χωρίς υλικά προβλήματα, αφθονία υλικών αγαθών, ανέσεων, πλούτου.

Ανάγκη: Η έννοια ανάγκη είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη του ανθρώπου. Σημαίνει το δυσάρεστο αίσθημα που του δημιουργείται από την έλλειψη ενός συγκεκριμένου αγαθού και το οποίο εκφράζεται με την επιθυμία του να το αποκτήσει. Όταν θα αποκτήσει το αγαθό, η ανάγκη του θα ικανοποιηθεί και η δυσαρέσκειά του θα αντικατασταθεί από ευχαρίστηση. Οι ανάγκες διακρίνονται σε κατηγορίες ανάλογα με τις υποστάσεις του ανθρώπου (φυσικές, κοινωνικές, ψυχικές, πνευματικές)

Πρωτεύουσες (βιολογικές)/ φυσικές ή ανάγκες επιβίωσης αναφέρονται στη φυσική υπόσταση του ανθρώπου, που του επιβάλλονται από τη φύση (π.χ. ανάγκη διατροφής, κατοικίας, ασφάλειας κ.λπ.)

Κοινωνικές ανάγκες: λέγονται οι ανάγκες του ανθρώπου που προέρχονται από το κοινωνικό περιβάλλον, το οποίο υπαγορεύει συγκεκριμένες επιλογές (π.χ. συγκεκριμένο ντύσιμο, ορισμένη συμπεριφορά κ.λπ.)

Αιτίες πολλαπλασιασμού και διαφοροποίησης των αναγκών

Οι ανάγκες συνδέονται με την ανθρώπινη φύση όπως αυτή διαμορφώνεται με την οικονομική και κοινωνική δραστηριότητα, οπότε οι αιτίες πολλαπλασιασμού και διαφοροποίησης των αναγκών οφείλονται:

- στην επιθυμία του ανθρώπου να βελτιώνει διαρκώς το βιοτικό του επίπεδο.
- στη μίμηση των «κοινωνικά αποδεκτών» προτύπων ζωής και κατανάλωσης
- στη συνήθεια (οι άνθρωποι συνηθίζουν στην απόλαυση που τους προσφέρει η κάλυψη μιας ανάγκης)
- στη διαφήμιση

Δευτερεύουσες (πολιτισμικές) ανάγκες: Οι ανάγκες που σχετίζονται με τον πολιτισμό (υγεία, μόρφωση, ελεύθερος χρόνος, ψυχαγωγία, παιχνίδι, καλλιτεχνική έκφραση κτλ.).

Τεχνητές (πλασματικές) ανάγκες: Οι ανάγκες που έντεχνα υποβάλλει η διαφήμιση, ώστε να φαίνονται σαν πραγματικές μας επιθυμίες

Αγαθά είναι τα μέσα με τα οποία ο άνθρωπος ικανοποιεί τις ανάγκες του. Ειδικότερα, αγαθό μπορούμε να θεωρήσουμε κάθε αντικείμενο, ουσία, πράξη ή υπηρεσία που μπορεί να μας προσφέρει ευχαρίστηση ή να μας προφυλάξει από δυσαρέσκεια. Σε όλες, ωστόσο, τις περιπτώσεις ενυπάρχει το στοιχείο της χρησιμότητας σε σχέση με τις ανθρώπινες ανάγκες. Τα αγαθά τα διακρίνουμε σε πνευματικά και σε υλικά.

Υλικά είναι όσα χρησιμεύουν, για να ικανοποιεί ο άνθρωπος βιοτικές του ανάγκες, δηλαδή τη διατροφή, την ένδυση, τη στέγαση του κ.ά. Η διάκριση, ωστόσο, ανάμεσα σε πνευματικά και υλικά αγαθά δεν είναι απόλυτη, αφού συχνά ένα υλικό αγαθό μπορεί να έχει, εκτός από υλική, και πνευματική, αισθητική αξία, όπως λόγου χάρη ένα οικοδόμημα, ένα κόσμημα.

Πνευματικά είναι όσα ικανοποιούν πνευματικές ανάγκες του ανθρώπου, όπως η Γνώση, το Ωραίο, οι Ιδέες.

Οικονομία: Με τον όρο οικονομία νοείται ο κοινωνικός θεσμός που οργανώνει την παραγωγή, τη διακίνηση, τη διανομή και την κατανάλωση των αγαθών. Ενδιάμεσες φάσεις στην παραγωγή και την κατανάλωση είναι η μεταφορά, η συντήρηση και το εμπόριο των αγαθών. Γνωρίζουμε ότι τόσο η ατομική πρόοδος όσο και η κοινωνική ευημερία εξαρτώνται από την οικονομική ανάπτυξη που επηρεάζει το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής σε επίπεδο προσωπικής και κοινωνικής ζωής.

Παραγωγή: είναι το φαινόμενο δημιουργίας αγαθών

Οικονομία και φυσικοί πόροι: Η ανάπτυξη της οικονομίας έχει άμεση σχέση με τους φυσικούς πόρους της γης, δηλαδή τις πρώτες ύλες, διότι η σωστή αξιοποίησή τους αποτελεί το μέτρο της οικονομικής ανάπτυξης μιας χώρας.

Οικονομία και επιστήμη στη σύγχρονη εποχή είναι αλληλένδετες διότι:
Α) Ο χώρος της οικονομίας συνδέεται άμεσα με τις τεχνολογικές και επιστημονικές εξελίξεις, αφού η επιστημονική έρευνα συμβάλλει στη λειτουργία και οργάνωση της παραγωγής.

Β) Η επιστημονική έρευνα εξαρτάται από τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα που χρηματοδοτούν τα ερευνητικά κέντρα

Οικονομική ανάπτυξη καλείται η δυνατότητα μιας κοινωνίας να ικανοποιεί τις οικονομικές ανάγκες των μελών της. Αυτή η δυνατότητα πραγματώνεται με την αύξηση ορισμένων παραγωγικών συντελεστών ή πόρων

Συντελεστές

-Λόγω αύξησης του πληθυσμού αυξάνεται το εργατικό δυναμικό.

-Μπορεί να αυξάνονται στοιχεία του υλικού κεφαλαίου (capital) που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή π.χ. τα κτήρια, τα μηχανήματα, τα μεταφορικά μέσα κ.λπ..

-Οι εξελίξεις στην τεχνολογία και οι επιστημονικές έρευνες επιτρέπουν συνήθως την καλύτερη αξιοποίηση ορισμένων πρώτων υλών, την ανακάλυψη νέων κοιτασμάτων ορυκτών ή την εκμετάλλευση κοιτασμάτων που προηγουμένως ήταν αδύνατο να χρησιμοποιηθούν (π.χ. επειδή βρίσκονταν σε μεγάλο βάθος ή στο βυθό της θάλασσας) κ.ο.κ.

Αποτελέσματα

-Ικανοποιητικές αμοιβές σε εργαζόμενους

-Εξασφάλιση θέσεων εργασίας

-Εκτέλεση κοινωφελών έργων (νοσοκομεία, ιδρύματα, εκπαίδευση κ.λπ.)

-Μεγάλα έργα σε νευραλγικούς παραγωγικούς τομείς (γεωργία, βιομηχανία, ναυτιλία, τουρισμός, εμπόριο)

-Ανάπτυξη πολιτισμού

Αειφόρος και βιώσιμη ανάπτυξη: Σύμφωνα με τον κλασικό ορισμό, αειφόρος ανάπτυξη είναι η «ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες», με άλλα λόγια η μέριμνα ώστε η σημερινή μεγέθυνση να μην υπονομεύει τις δυνατότητες μεγέθυνσης των μελλοντικών γενεών. Η αειφόρος ανάπτυξη έχει επομένως τρεις συνιστώσες - οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική - που απαιτούν ισόρροπη πολιτική συνεκτίμηση.

Μια κοινωνία πρέπει να καθορίζει και πότε θα χρησιμοποιεί τους παραγωγικούς πόρους.

-Αν επιδιώκει να ικανοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερο τις ανάγκες της σήμερα, έστω και σε βάρος των μελλοντικών γενεών, θα χρησιμοποιεί τώρα τους πόρους της σε πολύ μεγάλο βαθμό, διαθέτοντας ενδεχομένως μικρό σχετικά μέρος τους για παιδεία, για παραγωγή υλικού κεφαλαίου, για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και για ανανέωση ορισμένων πόρων κ.ά.

-Αν, αντίθετα, η κοινωνία δείχνει μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ευημερία και των μελλοντικών γενεών, θα επενδύει περισσότερο, θα κάνει μεγαλύτερες δαπάνες για τη βελτίωση της υγείας και της παιδείας, για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος κ.ά.

Οικονομία και προγραμματισμός: ο προγραμματισμός, η οργάνωση και ο μακρόπνοος οικονομικός σχεδιασμός αποτελούν βασικές προϋποθέσεις για την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας.

Υγιής οικονομία: χαρακτηρίζεται η οικονομία που διαθέτει με σωστό τρόπο τον πλούτο της. Δηλαδή, κατανέμει με δίκαιο τρόπο τον πλούτο σε όλους τους πολίτες έτσι ώστε να έχουν τη δυνατότητα να καλύπτουν τις βασικές τους ανάγκες (στέγαση, τροφή, εκπαίδευση, ασφάλεια, ασφάλιση, περίθαλψη)

Κακοδιαχείριση της οικονομίας: σημαίνει άνιση και άδικη κατανομή του παραγόμενου πλούτου ή τη διάθεση του πλούτου σε έργα επίδειξης και όχι υποδομής.

Το οικονομικό πρόβλημα κάθε κοινωνίας προέρχεται από τη διαφορά που υπάρχει μεταξύ του πλήθους των αναγκών που οι άνθρωποι επιδιώκουν να ικανοποιήσουν και της περιορισμένης ποσότητας των αγαθών που υπάρχουν για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών. Στην ουσία η έλλειψη αγαθών είναι έλλειψη παραγωγικών συντελεστών. Κάθε οικονομία, με όποιο σύστημα και αν είναι οργανωμένη, έρχεται αντιμέτωπη με το οικονομικό πρόβλημα, όμως οι επιδιωκόμενες λύσεις και η μεθόδευση για την επίτευξη τους διαφέρουν ανάλογα με το οικονομικό σύστημα.

Φτώχεια: Με τον όρο φτώχεια αναφερόμαστε στην οικονομική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από έλλειψη επαρκών πόρων για την ικανοποίηση βασικών ανθρώπινων αναγκών. Το κατώφλι των βασικών αναγκών που ορίζει το όριο της φτώχειας διαφέρει από χώρα σε χώρα. Η έννοια της φτώχειας μπορεί και χωρίζεται ως εξής:.

Καπιταλισμός (ουσ.): από την αγγλική λέξη 'capitalism' (<αγγ. 'capital': κεφάλαιο). Καπιταλισμός είναι η κεφαλαιοκρατία, το οικονομικό και

γενικότερα κοινωνικό σύστημα που στηρίζει τη λειτουργία του στην ύπαρξη ιδιωτικών κεφαλαίων. Το κεφάλαιο (ο συσσωρευμένος πλούτος) επενδύεται από τους ιδιώτες κατόχους του (καπιταλιστές – κεφαλαιούχους) με σκοπό το κέρδος

Σοσιαλισμός: Θεωρία και σύστημα κοινωνικής οργάνωσης, στο οποίο τα μέσα παραγωγής και κατανομής των αγαθών κατέχονται και ελέγχονται από κοινωνικές ομάδες, κοινότητες ή από το κράτος και όχι από ιδιώτες.

Homo economicus: Τύπος ανθρώπου που στοχεύει, με γνώμονα το δικό του συμφέρον, στη μεγιστοποίηση εκείνου που επιθυμεί, στην επιδίωξη του ιδιοτελούς συμφέροντος

Θεοποίηση του χρήματος: Η μετατροπή του χρήματος σε υπέρτατη αξία τη ζωής και η ταυτόχρονη υποβάθμιση των ηθικών αξιών (της ελευθερίας, της ειλικρίνειας, του σεβασμού κτλ.).

Ηλεκτρονικό λεξικό οικονομικών όρων

<http://www.euretirio.com/2010/06/biotiko-epipedo.html>

Ηλεκτρονικό λεξικό της κοινής νεοελληνικής

<http://www.greek-language.gr/>

Wikipedia

<http://el.wikipedia.org/>

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Φιλελευθερισμός- Καπιταλισμός

Ο οικονομικός φιλελευθερισμός υποστηρίζει τον περιορισμό των εξουσιών του κράτους. Η παρέμβαση του κράτους στην κοινωνική ζωή πρέπει να περιορίζεται στο ελάχιστο όριο που είναι δυνατό, για να παράσχει ασφάλεια στους πολίτες και να εξασφαλίζει σε κάθε άτομο χωριστά τον μεγαλύτερο δυνατό χώρο ελευθερίας για την επιδίωξη των σκοπών του.

Σε ένα σύστημα ελεύθερης οικονομίας ή ελεύθερων συναλλαγών ('laissez faire'), η κατανομή των πόρων πραγματοποιείται αποκλειστικά μέσω του μηχανισμού των τιμών, ανάλογα με τις αποφάσεις των αγοραστών και των πωλητών. Ο όρος 'laissez faire' σημαίνει ακριβώς αυτό: «*αφήστε τους ανθρώπους να ευεργέσουν, όπως νομίζουν*». Το κράτος δημιουργεί απλώς ένα πλαίσιο κανόνων για τη διεξαγωγή του εμπορίου μεταξύ των συναλλασσομένων (π.χ. προστασία επενδυτών από απάτες).

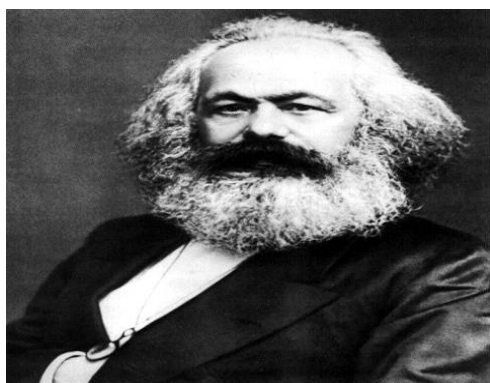
Ο Σκωτσέζος οικονομολόγος **Άνταμ Σμιθ (Adam Smith, 1723- 1790)** αναγνωρίζεται ως ο πατέρας του οικονομικού φιλελευθερισμού. Το έργο του συνολικά αποτελεί έναν ύμνο στην **ατομική πρωτοβουλία**, την **ελεύθερη επιχείρηση**, την **αναζήτηση του κέρδους**. Ο οικονομικός φιλελευθερισμός ενισχύει τη φιλοδοξία της αστικής τάξης να αναπτύξει την οικονομική της ελευθερία και διευκολύνει την επέκταση της εκβιομηχάνισης.

Καπιταλισμός

Ο **καπιταλισμός (κεφαλαιοκρατία)** είναι το οικονομικό σύστημα παραγωγής, διανομής και ανταλλαγής προϊόντων, στο οποίο ο συσσωρευμένος πλούτος (το κεφάλαιο) επενδύεται από τους ιδιώτες κατόχους του (καπιταλιστές κεφαλαιούχους) με σκοπό το κέρδος. Τα θεμελιακά **χαρακτηριστικά** του καπιταλισμού είναι:

- Η ιδιωτική επιχειρηματικότητα.
- Ο ανταγωνισμός για την κατάκτηση αγορών.
- Η κερδοσκοπική επιχείρηση.

Με τον καπιταλισμό συνδέεται, επίσης, η καθιέρωση του ημερομισθίου ως συστήματος πληρωμής των εργατών.

Σοσιαλισμός

Η ιστορία του επιστημονικού σοσιαλισμού συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με το έργο του διαπρεπέστερου στοχαστή του, του Γερμανού **Καρλ Μαρξ (Karl Marx, 1818 -1883)**

Στο έργο του «**το Κεφάλαιο**» ο Μαρξ περιγράφει τις διαδικασίες παραγωγής προϊόντων όπως λειτουργούν στο πλαίσιο του καπιταλιστικού συστήματος. Διατυπώνει την «*εργασιακή*

θεωρία της αξίας». Υποστηρίζει ότι στον καπιταλισμό δεν αποδίδεται στους

εργάτες η αξία της εργασίας που παράγουν.

Η αξία κάθε βιομηχανικού προϊόντος καθορίζεται από το μέγεθος εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή του. Οι εργάτες όμως αμείβονται με ημερομίσθια, των οποίων η αξία είναι κατά πολύ μικρότερη από την αξία των αγαθών που παράγουν. Πού πηγαίνει η διαφορά μεταξύ της αξίας των εργατικών ημερομισθίων και της αξίας της εργασίας που απαιτείται για την παραγωγή των αγαθών; την καρπώνονται ως κέρδος οι καπιταλιστές, οι οποίοι από την τιμή πώλησης του τελικού προϊόντος παίρνουν πολύ μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους από όσο δικαιούνται.

Η εργατική τάξη (το «*προλεταριάτο*»), καταλήγει ο Μαρξ, υποφέρει στο καπιταλιστικό σύστημα. Οι εργάτες που εκμισθώνουν την εργασία τους καταντούν να μην είναι τίποτα περισσότερο από εμπορεύματα στην αγορά, αντικείμενα εκμετάλλευσης από τους αστούς καπιταλιστές (τη «*μπουρζουαζία*»).

Κατά την πρόβλεψη του Μαρξ ο καπιταλισμός είναι προορισμένος να καταρρεύσει. Το προλεταριάτο θα επαναστατήσει εναντίον της μπουρζουαζίας. Αυτό που θα ακολουθήσει θα είναι ένα **στάδιο σοσιαλισμού** με τρία χαρακτηριστικά:

- Δικτατορία του προλεταριάτου.
- Ιδιοκτησία όλων των μέσων παραγωγής από το κράτος.
- Αμοιβή του καθενός ανάλογα με την εργασία του.

Το στάδιο του σοσιαλισμού θα διαδεχθεί ένα στάδιο κομμουνισμού με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Επικράτηση μιας αταξικής κοινωνίας.
- Εξαφάνιση του κράτους.
- Λειτουργία των μέσων παραγωγής από εθελοντικές ενώσεις που θα μεριμνούν για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών.
- Αμοιβή του καθενός ανάλογα με τις ανάγκες του.

Η επανάσταση βέβαια που σφράγισε την ιστορία του κόσμου τον 20^ο αιώνα ήταν η **οκτωβριανή επανάσταση στη Ρωσία το 1917**.

Αποτελέσε την πρώτη οργανωμένη αντίδραση στο καπιταλιστικό σύστημα. Η Σοβιετική Ένωση μεταβλήθηκε λόγω του κομμουνιστικού καθεστώτος αλλά και λόγω του μεγέθους και της στρατηγικής σημασίας της σε «αντίπαλο δέος» για τις φιλελεύθερες κυβερνήσεις της υπόλοιπης Ευρώπης.

Κρατικός παρεμβατισμός

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ιδίως όμως μετά την **οικονομική κρίση του 1929**, ο φιλελευθερισμός υιοθετεί την αντίληψη ότι το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει στην οικονομία.

Κύριος εμπνευστής του **κρατικού παρεμβατισμού** υπήρξε ο Βρετανός οικονομολόγος **Τζον Μέιναρντ Κέινς (John Maynard Keynes, 1883 – 1946)**

Τα δύο πιο σημαντικά βιβλία που συνέγραψε ήταν "Οι Οικονομικές

Συνέπειες της Ειρήνης" (1919) και "Γενική Θεωρία της Απασχόλησης του Τόκου και του Χρήματος"(1936). Με το πρώτο από τα παραπάνω βιβλία του υποστήριξε ότι η Γερμανία δεν είχε την ικανότητα να πληρώσει τις πολεμικές αποζημιώσεις που απαίτησαν από αυτήν οι νικήτριες δυνάμεις του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και ότι αυτό θα οδηγήσει στην επανάληψη του σε πιο μεγάλη κλίμακα. Με το δεύτερο ότι, για να λυθεί το πρόβλημα της ανεργίας που αντιμετώπιζε ο δυτικός κόσμος μετά το κραχ της Νέας Υόρκης (1929), θα πρέπει να παρέμβει το κράτος και χρηματοδοτώντας την οικονομία και τις επιχειρήσεις να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας. Από τον Κέυνς έχει πάρει το όνομά της και η [Κεϋνσιανή ρύθμιση](#), η αναδιανομή δηλαδή μέρους των κερδών του κεφαλαίου στις κατώτερες τάξεις, με τη μορφή κοινωνικών και άλλων παροχών, προκειμένου να αποφεύγεται η κοινωνική δυσарέσκεια και οι αναταραχές. Ας σημειωθεί όμως ότι μια τέτοια ρύθμιση δεν ήταν ποτέ στόχος του ίδιου του Κέυνς. Ο Κέυνς πρότεινε την άνοδο των δημοσίων δαπανών σε περιόδους κρίσεων για να καλύψουν μέρος του ελλείμματος ζήτησης που υπό προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσει την οικονομία μακριά από μια θέση ισορροπίας πλήρους απασχόλησης. Οι δημόσιες

δαπάνες μπορεί να ξοδεύονται ως επιδόματα ανεργίας κτλ., αλλά ο κύριος στόχος δεν είναι η αναδιανομή αλλά η επανόρθωση της ισορροπίας. Μάλιστα η αύξηση της φορολογίας σε περιόδους κρίσης είναι πλήρως αντίθετη στη νοοτροπία του Κέυνς ο οποίος ζητά αύξηση των ελλειμμάτων στις κρίσεις, τα οποία χρηματοδοτούνται από πλεονάσματα στις καλύτερες εποχές.

Ο ρόλος του κράτους στην οικονομία και η ιστορική του εξέλιξη

Ιστορική αναδρομή

Το κράτος στη σύγχρονη εποχή εξασκεί μια σημαντικότερη επίδραση στην οικονομία. Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία δεν ήταν πάντοτε τόσο διαδεδομένη και αυτονόητη, όπως σήμερα θεωρείται. Στις αρχές ακόμα του περασμένου αιώνα ήταν πολύ περιορισμένη και οι επικρατούσες πολιτικές απόψεις υποστήριζαν ότι πρέπει να μείνει αμετάβλητη και σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία είναι συνάρτηση του ρόλου του κράτους με τη μορφή της κεντρικής διοίκησης στην κοινωνία, με την ύπαρξη δηλαδή ενός και μοναδικού κέντρου εξουσίας σε μία χώρα

- **Μεσαιωνική Ευρώπη**

Στη μεσαιωνική Ευρώπη όπου αρχικά δεν υπήρχαν κράτη-έθνη, η διοίκηση ήταν τοπικού χαρακτήρα το ίδιο και οι οικονομίες, όπου μεγάλο ρόλο έπαιζαν ομάδες ομοειδών κλειστών επαγγελματιών οι λεγόμενες συντεχνίες».

- **15^{ος} αι. Μερκαντιλισμός**

Η ανάπτυξη από το δέκατο πέμπτο αιώνα του ατομικιστικού, αλλά και του «εμποριοκρατικού» πνεύματος (επέμβαση του κράτους στις εισαγωγές, εξαγωγές, ανάπτυξη της βιοτεχνίας κτλ.), ήρθε σε σύγκρουση με τους τοπικούς περιορισμούς του εμπορίου, με αποτέλεσμα οι τοπικοί θεσμοί και οι συντεχνίες να υποχωρήσουν και βαθμιαία να διαλυθούν και να εμφαστεί το κράτος-έθνος, που αρχικά είχε τη μορφή της απόλυτης μοναρχίας. Η ανάπτυξη του κράτους-έθνους επέδρασε στην οικονομία με την εμφάνιση του εμποριοκρατισμού (μερκαντιλισμός), που έδινε έμφαση στην έννοια του ισχυρού κράτους σε αντίθεση με τα κράτη του μεσαίωνα, όπου η επιρροή της κεντρικής εξουσίας ήταν πολύ χαλαρή και την πραγματική εξουσία εξασκούσε ο τοπικός άρχοντας. Το κράτος-έθνος σύμφωνα με τις αντιλήψεις αυτές έπρεπε να παρεμβαίνει ιδιαίτερα στους τομείς του εξωτερικού εμπορίου, της βιομηχανίας, γεωργίας και στην ανακούφιση των φτωχών.

- **Φιλελευθερισμός**

Η παρεμβατική όμως πολιτική του κράτους ήρθε με τη σειρά της σε σύγκρουση με το ατομικιστικό πνεύμα, την ανερχόμενη αστική τάξη και την ανάπτυξη της ατομικιστικής ελεύθερης επιχείρησης. Η ιδέα του *laissez-faire*, του ότι δηλαδή τα συμφέροντα μιας κοινωνίας εξυπηρετούνται καλύτερα, αν κάθε άτομο αφήνεται ελεύθερο να ακολουθήσει το δικό του ατομικό συμφέρον χωρίς καμιά ανάμειξη του κράτους, επικράτησε τελικά με αποτέλεσμα να κυριαρχήσει η ιδιωτική επιχείρηση και να περιοριστεί στο ελάχιστο η συλλογική δράση μέσω του κράτους. Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομική ζωή γινόταν αισθητή μόνο σε περίοδο πολέμου, καθώς και στους τομείς της

δικαιοσύνης και σε πολύ περιορισμένο βαθμό στην ανακούφιση των φτωχών.

Η χρηματοδότηση των πολέμων όμως οδήγησε στη δημιουργία του Δημόσιου Χρέους και η ανάγκη της εξυπηρέτησης του τελευταίου στην καθιέρωση των πρώτων άμεσων και έμμεσων φόρων.

- **18^{ος}-19^{ος} αι.**

Η ανάπτυξη της βιομηχανίας με τη μεγάλη βιομηχανική επανάσταση του 18ου και 19ου αιώνα έγινε κάτω από καθεστώς ελεύθερης επιχείρησης και δημιούργησε μεγάλες εισοδηματικές και κοινωνικές αντιθέσεις μεταξύ εργατών και εργοδοτών. Το πολύ χαμηλό επίπεδο των εργαζομένων από την άποψη της υγείας και εκπαίδευσης ανέλαβε τελικά να καλύψει το κράτος.

- **20^{ος} αι. Κοινωνικός και οικονομικός ρόλος του κράτους**

Ο ρόλος του κράτους αυξήθηκε σημαντικά με τη σταδιακή δημιουργία των αντίστοιχων δημόσιων υπηρεσιών, για να πάρει με την πάροδο του χρόνου τη σημερινή του μορφή, όπου το κράτος διαθέτει τη δύναμη και τα μέσα να επιβάλλει στους πολίτες του τις θέσεις και τις απόψεις του. Παράλληλα με την ανάπτυξη του ρόλου του κράτους αναπτύχθηκε σε πολλές χώρες και ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που ανέλαβε τη διαχείριση και διοίκηση των κοινωνικών υπηρεσιών στο τοπικό επίπεδο (υγεία, εκπαίδευση, βοήθεια φτωχών) πολλές από αυτές τις υπηρεσίες ήταν πριν στα χέρια ιδιωτών.

Η παρέμβαση του κράτους στην οικονομία εκδηλώνεται με τη μορφή της δημοσιονομικής πολιτικής που επιτελεί τρεις λειτουργίες:

1. Οικονομική πολιτική (απασχόληση, οικονομική ανάπτυξη, εμπόριο κ.λπ.)
2. Ικανοποίηση συλλογικών αναγκών της οικονομίας (υγεία, άμυνα, εκπαίδευση, εσωτερική ασφάλεια κ.λπ.)
3. Κοινωνική πολιτική (εξασφάλιση δίκαιης κατανομής των οικονομικών αγαθών στον πληθυσμό).

- **21^{ος} αι. Παγκοσμιοποίηση της οικονομίας**

Η έννοια της εθνικής αυτάρκειας ανατρέπεται.

Τα εθνικά κράτη δεν μπορούν να κλείσουν τα σύνορά τους ακόμη και αν το επιθυμούν. Επιστρέφει ο «ατομικισμός» του παρελθόντος, η κεφαλαιοκρατία με το πιο στυγνό της πρόσωπο. Ο homo economicus κυριαρχεί ως πρότυπο επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι αγορές παίρνουν τη θέση του κράτους, τα κεφάλαια, η γνώση, η πληροφορία διακινούνται ελεύθερα σε όλες τις περιοχές του κόσμου με σκοπό την αναζήτηση οικονομικών διευκολύνσεων που θα συμβάλλουν στη μείωση του κόστους παραγωγής και στη μεγιστοποίηση των κερδών. (Στοιχεία Οικονομικών, ΟΕΔΒ, 1985, σελ. 104-106)